

KS. DARIUSZ KWIATKOWSKI ^{a,®}

 0000-0002-8014-0016

^a Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; Wydział Teologiczny;
Zakład Teologii Praktycznej, ul. Wieżowa 2/4, 61-111 Poznań, PL

® DarKwt63@AMU.Edu.PL

EUCHARYSTIA W RELACJI DO SAKRAMENTÓW UZDROWIENIA

Słowa kluczowe: Eucharystia, sakrament pokuty, namaszczenie chorych, jedność, relacja, zbawienie, grzech, przebaczenie, choroba, uzdrowienie.

Streszczenie: Artykuł przedstawia ontologiczną więź istniejącą między Eucharystią i sakramentami chrześcijańskiego uzdrowienia, czyli pokutą i namaszczeniem chorych. Jedności wspomnianych sakramentów nie tyle należy szukać w możliwościach połączenia ich w czasie jednej celebracji, gdyż w przypadku sakramentu pokuty jest to niemożliwe. Ścisły związek Eucharystii z sakramentem pokuty i namaszczeniem chorych wynika z wydarzeń śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Eucharystia uobecnia te wydarzenia pod osłoną znaków, a pozostałe sakramenty czerpią z nich swoją skuteczność i owocność. Poprzez sakrament pokuty człowiek zyskuje odpuszczenie grzechów, co stało się możliwe dzięki śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Wolność od grzechu pozwala na pełne zjednoczenie się z Chrystusem w komunii eucharystycznej. Sakrament namaszczenia chorych łączy osoby cierpiące z męką, śmiercią i zmartwychwstaniem Jezusa i w ten sposób staje się dla nich sakramentem uzdrowienia i zba-

---

KS. DR HAB. DARIUSZ KWIATKOWSKI, prof. UAM (1963–). Kapłan (1991–1992) diecezji włocławskiej; diecezji kaliskiej (1992–); mgr (teologia, 1991, KUL, Lublin); mgr lic. nauk teologicznych (liturgika, 1996, Anselmianum, Rzym, IT); dr nauk teologicznych (liturgika, 1998, Angelicum, Rzym, IT; nostryfikacja – 1999, UKSW, Warszawa); dr hab. nauk teologicznych (2011, UAM, Poznań); prof. UAM, Poznań (2014–). Kierownik (2017–2019) Zakładu Liturgiki i Homiletyki, UAM, Poznań; kierownik (2019–) Zakładu Teologii Praktycznej, UAM, Poznań. Zainteresowania naukowe – teologia liturgii odnowiona po Soborze Watykańskim II; józefologia.

wienia. Pełnia tych rzeczywistości uobecnia się w Eucharystii w wymiarze aktualnym i eschatologicznym.

Sobór Watykański II nazwał Eucharystię „źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego”¹. Natomiast ojciec święty Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* przypomniał, że Ofiara eucharystyczna tkwi w centrum procesu wzrastania Kościoła². Wielość dokumentów dotyczących Eucharystii, które ukazały się w ciągu ostatnich lat przypomina, że sprawowanie Mszy świętej jest ośrodkiem całego chrześcijańskiego życia. W związku z tym Eucharystia nie może być traktowana jako jeden z wielu tematów podejmowanych przez teologów, katechetów czy kaznodziejów. Eucharystia stanowi centralny punkt, do którego powinny zmierzać i z którego winny wypływać wszelkie inicjatywy życia kościelnego. Centralne umiejscowienie Eucharystii w życiu Kościoła daje jej także szczególne miejsce pośród wszystkich innych sakramentów.

Katechizm Kościoła katolickiego dzieli wszystkie sakramenty na trzy zasadnicze grupy: sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia, do których zalicza chrzest, bierzmowanie i Eucharystię; sakramenty uzdrowienia, czyli sakrament pokuty i pojednania oraz sakrament namaszczenia chorych; sakramenty w służbie komunii, do których należą sakrament małżeństwa i sakrament święceń.

W praktyce duszpasterskiej poszczególne sakramenty są często celebrowane w całkowitym oderwaniu od Eucharystii i bez świadomości istniejącego z nią związku. Niekiedy Eucharystia jest „przylepiana” do innych sakramentów jako dodatek nadzwyczajny. Zwłaszcza połączenie Eucharystii z sakramentem chrztu, małżeństwa czy namaszczenia chorych jest traktowane jako nagroda lub wyróżnienie dla niektórych wiernych.

W artykule podjęta zostanie próba ukazania wewnętrznego związku istniejącego pomiędzy Eucharystią i sakramentami uzdrowienia. Odwołując się do tekstów modlitw liturgicznych, obrzędów oraz wprowadzeń teologiczno-pastoralnych znajdujących się we wszystkich księgach liturgicznych, zwrócono także uwagę na powiązanie Mszy świętej z tymi sakramentami. Chcąc osiągnąć zamierzony cel, należy się posłużyć metodą opisową oraz metodą hermeneutyki liturgicznej. Przedstawienie związku Eucharystii z sakramentami uzdrowienia w naturalny sposób

---

¹ KK, n. 11.

² EE, n. 21.

będzie prowadzić do wniosków, które będą mogły służyć katechezie oraz przepowiadaniu.

1. Jedność Eucharystii z sakramentem pokuty i pojednania

Nowe życie, otrzymane przez sakramenty inicjacji chrześcijańskiej, człowiek przechowuje w „glinianych naczyniach” (2Kor 4, 7) i stąd jest ono narażone na osłabienie, a nawet utratę. Poza tym człowiek doświadczając w swoim życiu choroby, cierpienia i śmierci, widzi słabość i kruchość swojego ciała. Jezus Chrystus nie pozostawia człowieka samego wobec rzeczywistości grzechu i cierpienia. Będąc lekarzem ciała i duszy, kontynuuje dzieło uzdrawiania i zbawiania każdego człowieka. Dokonuje się to poprzez sakramenty uzdrowienia: sakrament pokuty i namaszczenie chorych. Oba te sakramenty łączą się z „sakramentem sakramentów”, czyli z Eucharystią.

Sakrament pokuty i pojednania jest jedynym sakramentem, którego forma obrzędowa nie przewiduje połączenia z celebrazją Mszy świętej³. Praktykowany często zwyczaj spowiadania podczas Eucharystii, choć dozwolony, nie jest zalecany w dokumentach kościelnych⁴. Patrząc od strony obrzędowej w takich przypadkach dochodzi do nakładania na siebie dwóch różnych czynności liturgicznych i sakramentalnych. Korzystając z jednego sakramentu, wyklucza się udział w drugim. Jedności Eucharystii z sakramentem pokuty i pojednania należy więc szukać na innej płaszczyźnie.

Od początku istnienia chrześcijaństwa podkreślano istniejącą nierozdzielalną wewnętrzną więź między tymi sakramentami. Uczestnictwo w Eucharystii domagało się wolności od grzechów ciężkich. Popełniający takie grzechy byli wykluczani ze wspólnoty eucharystycznej. Przyjęcie komunii świętej w stanie grzechu ciężkiego było bardzo ciężkim przewinieniem. Już

---

³ Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, *Anno dell'Eucaristia. Suggestimenti e proposte*, Vaticano 2004, n. 7.

⁴ W instrukcji Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Redemptionis sacramentum* z roku 2004 w punkcie 76 czytamy: „Nadto, zgodnie z bardzo starą tradycją Kościoła rzymskiego, nie wolno ze Mszą świętą łączyć sakramentu pojednania, tak by tworzyły razem jedną akcję liturgiczną. Niemniej, ażeby wyjść naprzeciw potrzebom wiernych, kapłani, niezależnie od tych, którzy celebrować lub koncelebrować Mszę świętą, mogą słuchać spowiedzi proszących o to wiernych, w tym samym czasie i w tym samym miejscu, gdzie jest odprawiana Msza. Powinno to jednak odbywać się w odpowiedni sposób”. Również w punkcie 86 mamy następującą zachętę: „Należy zachęcać wiernych do tego, aby przystępowali do sakramentu pokuty poza Mszą świętą, szczególnie w wyznaczonych godzinach, tak aby jego sprawowanie było spokojne i przynosiło im prawdziwy pożytek oraz by nie przeszkadzało im w czynnym uczestnictwie we Mszy świętej”. Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja *Redemptionis Sacramentum* (RS), Poznań 2004.

św. Paweł Apostoł przestrzegał chrześcijan w Koryncie przed niegodnym spożywaniem Ciała i Krwi Chrystusa i polecał badanie sumienia, aby nie stać się winnym Ciała i Krwi Pańskiej (por. 1Kor 11, 27). W starożytnym dziele *Didachè* w kontekście uczestnictwa w Eucharystii, znajdują się dwie ważne zachęty. Pierwsza brzmi: „Kto święty, niech przystąpi, a kto nie jest święty, niech czyni pokutę – *Marana tha, Amen*”. Natomiast druga jest jeszcze bardziej wyraźna: „W Dzień zaś Pański gromadźcie się, łamcie chleb i dzięki czyńcie, wyznawszy wpierw grzechy swoje, iżby czystą była ofiara wasza. Ktokolwiek zaś waśni się z bratem swoim, niech nie uczestniczy w waszym zebraniu, dopóki się nie pojedna, aby nie splamił waszej ofiary. Mówi bowiem Pan: «W każdym miejscu i czasie składajcie Mi ofiarę czystą, jako że Król Wielki jestem, a imię Moje przedziwne między narodami» (Ml 1, 11.14)⁵. Jednoznaczne w tej kwestii jest nauczanie ojców Kościoła. Św. Jan Chryzostom w jednej ze swoich homilii przestrzegał: „Również ja podnoszę głos, proszę, błagam i zaklinam, aby nie zbliżać się do tego świętego Stołu z nieczystym i skażonym sumieniem. Takie przystępowanie, nawet jeśli tysiąc razy dotykamy Ciała Pana, nigdy nie będzie mogło się nazywać komunią, lecz wyrokiem, niepokojem i powiększeniem kary”⁶.

Konieczność wolności od grzechu jako warunku uczestnictwa w Eucharystii, a także moc Eucharystii w odpuszczaniu grzechów, podejmowały modlitwy eucharystyczne używane w Kościołach wschodnich. W epiklezie anafory Jana Chryzostoma znajduje się następująca prośba: „Prosimy Ciebie i błagamy Ciebie, Panie, który zesłałeś Świętego Twego Ducha na swych świętych uczniów i czystych apostołów, tak ześlij na nas Świętego Twego Ducha, który uświęci naszą duszę, ciało i ducha, abyśmy przez Niego stali się czysti przed Nim od wszystkich naszych grzechów i mogli przyjąć Twoją Boską Tajemnicę”⁷.

Zagadnienia te podjął także w doktrynalny sposób Sobór Trydencki. W Dekrecie o Najświętszym Sakramencie wydanym w 1551 roku nazywa Eucharystię „środkiem zaradczym uwalniającym nas od powszednich grzechów i chroniącym przed ciężkimi”⁸. Natomiast w rozdziale VII te-

---

⁵ *Nauka Dwunastu Apostołów Didachè*, rozdz. X i XIV, tekst polski w: M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. 1, Warszawa 1975, s. 18 i 20.

⁶ Jan Chryzostom, *Vidi Dominum*, hom. 6,3, w: PG 56, 139; Cyt. za: EE, n. 36.

⁷ *Anafora Jana Chryzostoma*, w: *Wieczera Mistyczna*, tłum. H. Paprocki, Warszawa 1988, s. 110–111.

⁸ Sobór Trydencki, Sesja XIII, *Dekret o Najświętszym Sakramencie*, rozdz. II, 290, w: *Breviarium fidei* (BF), oprac. S. Głowa, I. Bieda, Poznań 1988, s. 400.

goż dokumentu mówi o konieczności godnego przyjmowania świętej Eucharystii i przestrzega przed przystępowaniem do Komunii Świętej w świadomości popełnionego grzechu ciężkiego⁹. Również w obecnych czasach Kościół przypomina te prawdy w swoim nauczaniu. Katechizm Kościoła katolickiego zdecydowanie stwierdza, że „jeśli ktoś ma świadomość grzechu ciężkiego, przed przyjęciem komunii powinien przystąpić do sakramentu pojednania”¹⁰. Ojciec święty Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* podejmując to zagadnienie, mówi: „Sakramenty Eucharystii i pojednania są ze sobą ściśle związane. Jeśli Eucharystia w sposób sakramentalny uobecnia odkupieńczą Ofiarę Krzyża, oznacza to, iż wynika z niej nieustanna potrzeba nawrócenia, osobistej odpowiedzi na wezwanie, jakie św. Paweł skierował do chrześcijan w Koryncie: «W imię Chrystusa prosimy: pojednajcie się z Bogiem!» (2Kor 5, 20). Jeżeli więc chrześcijanin ma na sumieniu brzemię grzechu ciężkiego, to aby mógł mieć pełny udział w Ofierze eucharystycznej, obowiązkową staje się droga pokuty poprzez sakrament pojednania”¹¹.

Przedstawione wyżej świadectwa i wypowiedzi Kościoła pokazują, że uczestnictwo w Eucharystii domaga się czystości sumienia i wolności od grzechu. Mając na uwadze słabość ludzkiej natury i jej skłonność do zła, trzeba powiedzieć, że sakrament pokuty i pojednania, który gładzi wszystkie grzechy, prowadzi do Eucharystii i do niej przygotowuje. Należy jednak pamiętać, że Eucharystia sama w sobie jest także sakramentem pojednania. Uobecniana podczas Mszy świętej ofiara Jezusa Chrystusa dokonuje się na odpuszczenie grzechów i dla zbawienia człowieka. Podkreślają to bardzo wyraźnie słowa konsekracji: „Bierzcie i jedzcie z tego wszyscy: to jest bowiem Ciało moje, które za was będzie wydane” oraz: „Bierzcie i pijcie z niego wszyscy: to jest bowiem kielich Krwi mojej nowego i wiecznego przymierza, która za was i za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów”¹². Ciało Jezusa Chrystusa wydane jest na odpuszczenie grzechów, a Jego Krew przelana dla zbawienia wszystkich ludzi. Jan Paweł II w encyklice o Eucharystii przypominał, że „Kościół żyje nieustannie odkupieńczą ofiarą i zbliża się do niej nie tylko przez pełne wiary wspomnienie, ale też poprzez aktualne uczestnictwo, po-

---

⁹ Tamże, s. 402–403.

¹⁰ KKK, n. 1385. Zob. także KPK, kan. 916.

¹¹ EE, n. 37.

¹² *Mszal Rzymski dla diecezji polskich* (MR), Poznań 1986, s. 308*–309*.

nieważ ofiara ta wciąż się uobecnia, trwając sakramentalnie w każdej wspólnocie, która ją sprawuje przez ręce konsekrowanego szafarza. W ten sposób Eucharystia umożliwia ludziom współczesnym dostąpienie pojednania, które Chrystus uzyskał raz na zawsze dla ludzkości wszystkich czasów. W rzeczywistości ofiara Chrystusa i ofiara eucharystyczna są jedną ofiarą¹³.

Dzięki temu Eucharystia jest źródłem dla sakramentu pojednania oraz, sama w sobie, środkiem zaradczym uwalniającym od grzechów powszednich i chroniącym przed ciężkimi. Łaska przebaczenia w sakramencie pokuty wypływa z Eucharystii. Sakrament pokuty i pojednania skierowuje do Eucharystii. Można powiedzieć, że są to dwa wzajemnie dopełniające się sakramenty w misterium pojednania sprawowanym przez Kościół. Eucharystia jako uobecnienie Paschy Jezusa Chrystusa posiada moc gładzenia wszystkich grzechów. Ta moc aktualizuje się w ofierze przez dar łaski i pokuty, której udziela sam Bóg. Aby jednak skorzystać z tej mocy odpuszczania grzechów, człowiek musi przyjąć i poddać się kościelnym drogom i sposobom sakramentalnego przebaczenia. Żal za popełnione grzechy oraz pragnienie przyjęcia form pokuty i pojednania zaproponowanych przez Kościół prowadzi do sakramentu pokuty, w którym ma miejsce wyznanie grzechów i oficjalne rozgrzeszenie¹⁴.

Duszpasterskie ożywienie świadomości pojednawczej roli Eucharystii nie może oczywiście dokonywać się kosztem sakramentalnej praktyki pokuty. W tym miejscu należy przypomnieć, że Msza święta nie zastępuje sakramentu pokuty i pojednania. Odpuszczenie grzechów ciężkich domaga się sakramentalnej spowiedzi. Instrukcja *Redemptionis sacramentum* wypowiada się jednoznacznie, że „akt pokuty umieszczony na początku Mszy świętej, ma na celu pomóc uczestnikom w przygotowaniu się do godnego sprawowania świętych tajemnic, jednak nie posiada skuteczności sakramentu pokuty i nie może zastępować sakramentu pojednania, w którym odpuszczane są grzechy ciężkie¹⁵”.

Sakramenty Eucharystii oraz pokuty i pojednania są sakramentami Bożego miłosierdzia, które najpełniej objawiło się w osobie Jezusa Chrystusa. We wprowadzeniu teologicznym i pastoralnym odnowionych *Obrzędów*

---

¹³ EE, n. 12.

¹⁴ Zob. B. Nadolski, *Liturgika*, t. 3: *Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*, Poznań 1992, s. 130–131.

¹⁵ RS, n. 80.

pokuty czytamy: „Syn Boży, stawszy się człowiekiem, przebywał między ludźmi, aby wyzwolić ich z niewoli grzechu i wezwać z ciemności do swojego przedziwnego światła. Swoje dzieło na świecie rozpoczął od głoszenia pokuty, wzywając: «Nawracajcie się i wierzcie Ewangelii» (Mk 1, 15)”¹⁶. Oprócz wezwania do pokuty Chrystus pojednał ludzi z Bogiem. To dzieło pojednania dokonało się przez misterium Jego śmierci i zmartwychwstania (por. Rz 5, 10). Cała publiczna działalność Jezusa Chrystusa zmierzała do kulminacyjnego momentu historii zbawienia – do Jego śmierci i zmartwychwstania. Chrystus umarł za nasze grzechy i zmartwychwstał dla naszego usprawiedliwienia (por. Rz 4, 25). Te wydarzenia zostały zachowane w sakramentach Kościoła. Wspominane wprowadzenie teologiczne i pastoralne stwierdza: „Rozpoczynając zbawczą mękę, w tę noc, w którą został wydany, ustanowił Ofiarę Nowego Przymierza w swojej Krwi na odpuszczenie grzechów, a po zmartwychwstaniu zesłał Ducha Świętego na Apostołów, aby mieli władzę odpuszczania i zatrzymywania grzechów”¹⁷. Wydarzenia objawiające pełnię Bożego miłosierdzia zostały utrwalone w sakramencie Eucharystii oraz w sakramencie pokuty i pojednania.

Podsumowując, trzeba zauważyć, że wydarzenia śmierci i zmartwychwstania, uobecnione w Eucharystii, stanowią źródło skuteczności sakramentu odpuszczania grzechów. Warto zwrócić uwagę, że sakrament pokuty i pojednania został ustanowiony przez Chrystusa zaraz po zmartwychwstaniu. Natomiast Eucharystia tuż przed Jego śmiercią. Można zatem stwierdzić, że głównym spoiwem łączącym Eucharystię z sakramentem pokuty i pojednania są śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Eucharystia te wydarzenia uobecnia pod osłoną znaków, a to co dokonuje się w sakramencie pokuty jest owocem i skutkiem tych wydarzeń. Eucharystia z jednej strony jest źródłem i pokarmem codziennego nawrócenia i pokuty, ponieważ w niej uobecnia się ofiara Chrystusa, która pojednała nas z Bogiem, a z drugiej strony domaga się sakramentalnej pokuty, oczyszczającej z grzechów ciężkich jako przygotowania i umożliwienia pełnego uczestnictwa w Najświętszej Ofierze.

2. Eucharystia i sakrament namaszczenia chorych

W posoborowej księdze liturgicznej zatytułowanej *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, znajduje się obrzęd udzielania sa-

---

¹⁶ *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1981, n. 1.

¹⁷ Tamże.

kramentu namaszczenia chorych podczas Eucharystii. Rubryki stwierdzają, że: „namaszczenia można udzielić podczas mszy świętej, jeżeli pozwala na to stan chorego, a zwłaszcza gdy chory ma przyjąć Komunię świętą”¹⁸. Również nowy Katechizm Kościoła katolickiego podkreśla, iż „bardzo odpowiednia jest celebracja namaszczenia chorych podczas Eucharystii, pamiątki Paschy Pana”¹⁹. Miejscem celebracji obu sakramentów może być kościół, mieszkanie chorej osoby lub odpowiednie pomieszczenie w szpitalu. Możliwość dana przez księgę liturgiczną nie sprowadza się tylko do stwierdzenia czysto rubrycystycznego, ale przede wszystkim podkreśla wewnętrzną więź sakramentu chorych z Eucharystią.

W celu poznania najgłębszych nici łączących oba sakramenty trzeba najpierw zobaczyć naturę i skutki namaszczenia chorych. Soborowa konstytucja *Lumen gentium* przypomina, że „przez święte chorych namaszczenie i modlitwę kapłanów cały Kościół poleca chorych cierpiącemu i uwielbionemu Panu, aby ich podźwignął i zbawił (por. Jk 5, 14–16); a nadto zachęca ich, aby łącząc się dobrowolnie z męką i śmiercią Chrystusa (por. Rz 8, 17; Kol 1, 24; 2Tm 2, 1–12), przysparzali dobra Ludowi Bożemu” (KK, n. 11). Sakrament namaszczenia chorych został ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, który zawsze z miłością pochylił się nad ludźmi cierpiącymi i wielu z nich uzdrowił (por. np. Mt 8, 1–17.28–34; 9, 1–8.18–37). Stanowi on także szczególny wyraz Jego troski o chorych wszystkich czasów. Konstytucja apostolska papieża Pawła VI *O sakramencie namaszczenia chorych* oraz wprowadzenie teologiczne i pastoralne do nowej księgi liturgicznej zawierającej obrzęd tegoż sakramentu, ukazują również jego skutki. Przede wszystkim sakrament ten udziela człowiekowi choremu łaski Ducha Świętego, która pomaga mu do zbawienia. Wyraża się to w umocnieniu ufności w Bogu, uzbrojeniu przeciw pokusom szatana i trwodze śmierci. Ponadto namaszczenie chorych usuwa winy, jeśli byłyby jeszcze jakieś do odpokutowania, oraz pozostałości grzechu. Sakrament ten przynosi także ulgę i umocnienie duszy chorego wzbudzając w nim wielką ufność w miłosierdzie Boże. Namaszczenie chorych może także przynieść uzdrowienie ciała²⁰. Poprzez sakrament namaszczenia, chorzy

---

¹⁸ *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo* (SCh), Katowice 1980, n. 104.

¹⁹ KKK, n. 1517.

²⁰ Zob. Paweł VI, Konstytucja apostolska *O sakramencie namaszczenia chorych*, w: SCh, s. 11 oraz SCh n. 6, s. 16–17.

w sposób szczególny łączą się z męką i śmiercią Jezusa Chrystusa, przez co przysparzają dobra Ludowi Bożemu (KKK n. 1521–1522).

Poprzez przyjęcie sakramentu namaszczenia chorych człowiek cierpiący wchodzi w szczególny związek osobowy z Chrystusem ukrzyżowanym i zmartwychwstałym. Sakrament chorych jest przede wszystkim sakramentem zbawczej obecności i działania Jezusa Chrystusa. W tym sakramencie Chrystus nadal „dotyka” człowieka, aby go uzdrowić (KKK, n. 1504). Sakramentalne namaszczenie staje się jednocześnie aktualizacją i pamiątką zbawczych cierpień Jezusa oraz aktualizacją i pamiątką Jego zwycięstwa nad ludzką słabością, grzechem i chorobą. Ziemską działalność Chrystusa była całkowicie skierowana na zbawienie człowieka, które swoje wypełnienie osiągnęło w Jego śmierci i zmartwychwstaniu. Na obecnym etapie historii zbawienia Chrystus kontynuuje swoje zbawcze dzieło poprzez sakramenty, w tym także przez sakrament namaszczenia chorych. Przyjmując ten sakrament człowiek chory uczestniczy w śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa oraz otrzymuje owoce tych zbawczych wydarzeń. Można tutaj mówić o uzdrowieniu z choroby, które jednak nie może być zawężone do duszy lub ciała, ale musi się odnosić do ostatecznego zbawienia człowieka²¹.

Te prawdy są obecne w tekstach modlitw używanych w obrzędach sakramentu namaszczenia chorych. Bóg Ojciec posłał na świat swojego Syna, „aby stał się człowiekiem i leczył nasze słabości”²². Ta myśl występuje również w modlitwie dziękczynnej nad olejem, w której kapłan dziękuje Bogu Ojcu za to, że „dla nas i dla naszego zbawienia posłał na świat swojego Syna” oraz za to, że Chrystus stał się „człowiekiem, aby leczyć nasze choroby”²³. Namaszczenie świętym olejem daje człowiekowi ufność, że skoro chrześcijanin może uczestniczyć w męce Chrystusa, to ma również prawo do nadziei uczestniczenia w owocach Jego cierpień, a to z kolei oznacza włączenie w zmartwychwstanie Chrystusa. Przynależność człowieka do Chrystusa dokonuje się nie tylko przez chrzest i nie tylko przez tajemnicę odkupienia na krzyżu, ale także poprzez Jego zmartwychwstanie²⁴. Podsumowując, trzeba jasno stwierdzić, że sakrament namaszczenia chorych jest osobistym spotkaniem z Chrystusem ukrzyżowanym

---

²¹ Zob. D. Kwiatkowski, *Gli effetti del sacramento degli infermi secondo l'Ordo unctionis infirmorum e il Catechismo della Chiesa Cattolica*, Roma 1998, s. 160–172.

²² SCh, n. 198, s. 132.

²³ Tamże, n. 98, s. 71.

²⁴ Zob. J. Stefański, *Sakrament chorych w reformie Soboru Watykańskiego II*, Poznań 1988, s. 175.

i zmartwychwstałym. Dzięki temu spotkaniu człowiek chory doświadcza wszystkich owoców zbawczej śmierci i chwalebego zmartwychwstania Chrystusa. A.M. Triacca zwraca uwagę, że sakrament chorych zawiera w sobie potrójny znak. W pierwszym rzędzie jest znakiem przypominającym, czyli uobecniającym cierpiącego i zmartwychwstałego Chrystusa. Następnie jest znakiem wskazującym, ponieważ wskazuje na potrzebę przezwyciężenia stanu słabości spowodowanego grzeszną kondycją człowieka, a możliwą do pokonania za pomocą sakramentalnego namaszczenia. W końcu jest znakiem zapowiadającym ostateczne zwycięstwo nad grzechem, chorobą i każdym rodzajem cierpienia w czasie paruzji²⁵.

Uwagi o naturze i skutkach sakramentu namaszczenia chorych pozwalają dostrzec głęboką więź tego sakramentu z Eucharystią. Tajemnica krzyża i zmartwychwstania są uobecniane podczas każdej Mszy świętej. Konstytucja o liturgii stwierdza, że „Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, której został wydany, ustanowił eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalić Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy – Kościołowi powierzyć pamiątkę swej męki i zmartwychwstania”²⁶. Ojciec święty Jan Paweł II w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* wyjaśnia, w jaki sposób każda Msza święta jest uobecnieniem śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Celebrując Eucharystię, Kościół uobecnia to, co wydarzyło w wieczór Wielkiego Czwartku, podczas Ostatniej Wieczerzy i zaraz po niej. Ustanowienie Eucharystii w czasie pożegnalnej Wieczerzy, w sposób sakramentalny uprzedzało wydarzenia, które miały miejsce od Wielkiego Czwartku aż do poranka Wielkiej Niedzieli. W dni misterium paschalnego wpisuje się w naturalny sposób *mysterium eucharisticum*²⁷.

W darze Eucharystii Chrystus przekazał Kościołowi nieustanne uobecnianie tajemnicy paschalnej, której istotnym elementem jest Jego męka i śmierć na krzyżu. Wydarzenia paschalne uobecniane we Mszy świętej, mają niezmierną „pojemność” i obejmują całą historię, ku której skierowana jest łaska zbawienia. W liturgii eucharystycznej w aklamacji anamnetycznej zgromadzeni wierni odpowiadają lub śpiewają: „Głosimy śmierć Twoją, Panie Jezu, wyznajemy Twoje zmartwychwstanie i oczekujemy Twego

---

²⁵ Zob. A.M. Triacca, *Gli “effetti” dell’Unzione degli infermi. Il contributo del nuovo “Ordo Unctionis Infirmorum” ad un problema di teologia sacramentaria*, „Salesianum”, 38(1976), s. 24.

²⁶ Por. KL, n. 47.

²⁷ Por. EE, n. 2–3.

przyjścia w chwale”²⁸. W tych słowach wyraża się istota każdej Eucharystii, która uobecnia śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, a także zapowiada Jego powtórne przyjście w chwale. Te wydarzenia oraz te treści są także obecne w sakramencie namaszczenia chorych. Ks. J. Grzeškowiak stwierdza, że „Eucharystia jest szczególnym «miejscem» rozpoznania zbawczej wartości cierpienia oraz miejscem wiązania cierpienia z odkupieńczą miłością Chrystusa, która potrafi dobro wyprowadzić nawet ze zła”²⁹.

Chrystus, umierając na krzyżu, wziął na siebie wszystkie ludzkie grzechy, słabości i cierpienia. Przez swoje zmartwychwstanie te rzeczywistości zostały pokonane i odmienione. Można zatem stwierdzić, że w każdej Eucharystii w jakiś sposób ten proces przyjmowania i pokonywania ludzkich słabości powtarza się. Człowiek, uczestnicząc w Eucharystii, nieustannie odnawia się i przez to zbliża się do definitywnego zbawienia. Eucharystia jest zatem sakramentem uzdrowienia. Przypomina o tym Katechizm Kościoła katolickiego, mówiąc: „Kościół wierzy w ożywiającą obecność Chrystusa, lekarza dusz i ciała. Obecność ta działa szczególnie przez sakramenty, a w sposób zupełnie specjalny przez Eucharystię – Chleb, który daje życie wieczne”³⁰. Uzdrowiającą moc Eucharystii podkreślają także modlitwy mszalne: „Prosimy Cię, wszechmogący Boże, aby udział w tej Ofierze wyjednał nam darowanie grzechów i uzdolnił nas do wykorzystania uzdrawiającej mocy Twojej łaski”³¹ oraz: „Wszechmogący Boże, spraw, niech przyjęty przez nas Sakrament uzdrowi nasze dusze i ciała, abyśmy mogli radować się owocami łaski, która zbawia całego człowieka”³².

Istnieje zatem ścisła więź między Eucharystią i sakramentem namaszczenia chorych. Oba sakramenty związane są z największymi zbawczymi wydarzeniami z historii zbawienia, czyli ze śmiercią i zmartwychwstaniem Jezusa Chrystusa. Sakrament namaszczenia chorych czerpie swoją moc i skuteczność z tych wydarzeń, które są uobecniane w Eucharystii. Poprzez namaszczenie świętym olejem człowiek chory zostaje włączony w zbawczą śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, uobecniane w sakramentalny sposób we Mszy świętej. Skutkiem uczestnictwa w zbawczych wydarzeniach jest zbawienie człowieka, które w jakiś sposób już staje się

---

²⁸ MR, s. 309*.

²⁹ J. Grzeškowiak, *Eucharystia. Człowiek. Świat*, Włocławek 1997, s. 164.

³⁰ KKK, n. 1509.

³¹ *Modlitwa po Komunii na piątek po Popielcu*, w: MR, s. 66.

³² *Modlitwa po Komunii na poniedziałek pierwszego tygodnia Wielkiego Postu*, w: MR, s. 69.

jego udziałem. Pełnia zbawienia dokona się podczas paruzji. Mając na uwadze te najgłębsze elementy łączące sakrament chorych z Eucharystią, staje się zrozumiałe i naturalne zanoszenie Komunii świętej chorym, czy też udzielanie jej podczas sakramentu namaszczenia, nawet jeśli nie jest on połączony w jedną celebrację z Eucharystią. W tym kontekście zrozumiałe jest także, że ostatnim sakramentem udzielanym człowiekowi tuż przed śmiercią jest Eucharystia udzielana w formie Wiatyku. Wszystkie te możliwości celebracyjne znajdują się w księdze liturgicznej przeznaczonej do posług wobec ludzi chorych.

* * *

Celem artykułu było ukazanie ścisłej więzi Eucharystii z tak zwanymi sakramentami uzdrowienia, do których zalicza się pokutę i namaszczenie chorych. Jedność Eucharystii z tymi sakramentami nie może się ograniczyć się tylko do ukazania liturgicznych możliwości ich łączenia w czasie jednej celebracji. Należy przede wszystkim zauważyć ontologiczną więź istniejącą między Eucharystią i sakramentami uzdrowienia. Wydarzenia śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, uobecniane w Eucharystii, są źródłem skuteczności i owocności sakramentów pokuty i namaszczenia chorych. Pełne i owocne uczestnictwo w Eucharystii polega na zjednoczeniu się z Chrystusem w komunii świętej. Warunkiem takiego uczestnictwa jest stan łaski uświęcającej, który przywraca człowiekowi sakrament pokuty i pojednania. Choć sakramentalnej pokuty nie powinno się celebracyjnie łączyć z Eucharystią, to jednak jest ona potrzebna do stworzenia możliwości pełnego uczestnictwa w sakramencie ołtarza. Natomiast sakrament namaszczenia włącza człowieka chorego w zbawcze i paschalne misterium Chrystusa, czyli w Jego mękę, śmierć i zmartwychwstanie. To właśnie te wydarzenia uobecniają się w każdej Eucharystii. Dzięki namaszczeniu świętym olejem osoba cierpiąca może partycypować w życiu wiecznym i cieszyć się darem zbawienia, które stało się możliwe dzięki misterium paschalnemu Chrystusa, które aktualizuje się w Eucharystii. Stąd można nazwać Eucharystię „sakramentem wszystkich sakramentów”. Ona rzeczywiście jest źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego. Bez niej nie można w pełni zrozumieć pozostałych sakramentów. Przypomina o tym dokument Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, zawierający konkretne wskazania i propozycje duszpasterskie, które miały być podejmowane w Roku Eucharystii w następujących słowach: „Eucharystia, znajdując się w sercu ekonomii sakramentalnej jako szczyt inicjacji chrze-

ścijańskiej, rzuca światło na inne sakramenty i jest ich punktem odniesienia. Sama forma obrzędowa przewiduje lub nakazuje – z wyjątkiem pokuty – aby sakramenty były lub mogły być włączone w sprawowanie Eucharystii”³³.

Z punktu widzenia duszpasterskiego i katechetycznego w tej kwestii pozostaje wiele do zrobienia. Wydaje się, że w nauczaniu oraz praktyce pastoralnej trzeba przede wszystkim dostrzec wewnętrzną więź Eucharystii z sakramentami uzdrowienia. Stąd potrzeba pogłębionego studium dokumentów Nauczycielskiego Urzędu Kościoła, ksiąg liturgicznych z wprowadzeniami teologiczno-pastoralnymi oraz zawartymi w nich tekstami eucharystycznymi i biblijnymi. Te teksty powinny stać się głównymi źródłami dla katechezy, przepowiadania i działalności duszpasterskiej. Odkrycie nierozdzielnej więzi Eucharystii z sakramentami uzdrowienia pozwoli także na głębsze zrozumienie liturgicznych możliwości wspólnego celebrowania tych sakramentów (poza sakramentem pokuty). Przyczyni się to z pewnością do ubogacenia liturgicznego życia parafii, a także przyczyni się do większego uświęcenia wiernych. Eucharystia nie może być traktowana jako nagroda za „lepsze sprawowanie się” dla wybranych parafian, ale musi być rozumiana jako główne „miejsce”, w którym dokonuje się zbawienie człowieka. Stąd Chrystus obecny w szczególny sposób w Eucharystii towarzyszy ludziom w różnych momentach ich życia: gdy upadają, podnosi ich przez sakrament pokuty i pojednania, a gdy cierpią, wspomaga ich dodatkowo przez namaszczenie chorych.

EUCHARIST IN RELATION TO THE SACRAMENTS OF HEALING

Keywords: Eucharist, sacrament of penance, anointing of the sick, unity, relationship, salvation, sin, forgiveness, disease, healing.

Abstract: This article presents the ontological relationship between the Eucharist and the sacraments of Christian healing, that is to say penance and anointing of the sick. The unity of the sacraments mentioned above should not be sought in the possibility of combining them during one celebration, because in the case of the sacrament of penance it is impossible. The close relationship of the Eucharist with the sacrament of penance and anointing of the sick results from the events of Christ's death and resurrection. The Eucharist makes these events present under the cover of signs, and the other sacraments derive their effectiveness and fruitfulness from them. Thanks to the sacrament of penance, a person gains forgiveness of

---

³³ Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, *Anno dell'Eucaristia. Suggestioni e proposte*, n. 7.

sins, which became possible thanks to the death and resurrection of Christ. Freedom from sin allows full union with Christ in eucharistic communion. The sacrament of the anointing of the sick connects the suffering with the passion, death and resurrection of Jesus and thus becomes for them the sacrament of healing and salvation. The fullness of these realities is present in the Eucharist in its actual and eschatological dimension.

BIBLIOGRAFIA

- Sobór Trydencki, Sesja XIII, *Dekret o Najświętszym Sakramencie*, rozdz. II, 290, w: *Breviarium fidei*, oprac. S. Głowa, I. Bieda, Poznań 1988, s. 397–406.
- Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 1963, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 48–78.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 1964, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 104–168.
- Paweł VI, Konstytucja apostolska *O sakramencie namaszczenia chorych*, w: *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 1980, s. 9–13.
- Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, Poznań 2003.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 25 III 2004, Poznań 2004.
- Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, *Anno dell'Eucharistia. Suggestimenti e proposte*, 1 X 2004, Vaticano 2004.
- Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1984.
- Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994.
- Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 1980.
- Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1981.
- Anafora Jana Chryzostoma*, w: *Wieczera Mistyczna*, tłum. H. Paprocki, Warszawa 1988, s. 125–129.
- Jan Chryzostom, *Vidi Dominum*, hom. 6,3, w: PG 56, 139.
- Nauka Dwunastu Apostołów, Didache*, w: *Antologia literatury patrystycznej*, t. 1, oprac. M. Michalski, Warszawa 1975, s. 18–20.
- Grześkowiak J., *Eucharystia. Człowiek. Świat*, Włocławek 1997.
- Kwiatkowski D., *Gli effetti del sacramento degli infermi secondo l'Ordo unctionis infirmorum e il Catechismo della Chiesa Cattolica*, Roma 1998.
- Nadolski B., *Liturgika*, t. 3: *Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*, Poznań 1992.
- Stefański J., *Sakrament chorych w reformie Soboru Watykańskiego II*, Poznań 1988.
- Triacca A.M., *Gli "effetti" dell'Unzione degli infermi. Il contributo del nuovo "Ordo unctionis infirmorum" ad un problema di teologia sacramentaria*, „Salesianum”, 38(1976), s. 3–41.